

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-35>

УДК 338

ЕКОНОМІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ НАСЛІДКИ ВІЙНИ В УКРАЇНІ, ВПЛИВ КОНФЛІКТУ НА СВІТОВУ ЕКОНОМІКУ

ECONOMIC AND SOCIAL CONSEQUENCES OF THE WAR IN UKRAINE, IMPACT OF THE CONFLICT ON THE GLOBAL ECONOMY

Жила Ганна Василівна

викладач,

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7928-0660>**Zhyla Ganna**

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

Після вторгнення Росії в Україну, конфлікт між двома народами переріс у справжню війну, це призвело до серйозної гуманітарної кризи, яка зачіпає мільйони людей, і серйозним економічним шоком, тривалість і масштаб якого невизначені. Важкі економічні втрати від конфлікту та підвищена невизначеність додають викликів, з якими уряди вже зіткнулися через зростання інфляційного тиску та незбалансоване відновлення після пандемії. Ця стаття представляє оцінку потенційного впливу конфлікту на світову економіку на основі потрясінь, які спостерігалися до цього часу, і його наслідків для державної політики. У звіті OECD Economic Outlook за грудень 2021 року прогнозується, що глобальне зростання ВВП становитиме 4,5% у 2022 році та 3,2% у 2023 році. Зростання цін на енергоносії та певну сировину, уповільнення економічного зростання та негаразди на світових фінансових ринках: основні економічні наслідки вторгнення Росії в Україну.

Ключові слова: війна, гуманітарна криза, світова економіка, потрясіння, переселенці, інфляція

Following Russia's invasion of Ukraine, the conflict between the two nations escalated into a full-scale war, leading to a serious humanitarian crisis affecting millions of people and a severe economic shock, the duration and extent of which is uncertain. This article presents the first assessment of the potential impact of the conflict on the world economy based on the shocks observed so far and its implications for public policy. The purpose of the article: to justify the economic and social consequences of the war in Ukraine and the impact of the conflict on the world economy. Statement of the task: to make an assessment of the potential impact of the conflict on the world economy based on the upheavals that have been observed so far and its consequences for public policy. Methodology: in the process of research, a systematic approach, methods of analysis and synthesis, expert evaluations were used. Prior to the onset of the conflict, global post-pandemic recovery was expected to continue in 2022 and 2023, supported by continued progress in global immunization efforts, expansionary macroeconomic policies across sectors of the economy, and favorable financial conditions. The December 2021 OECD Economic Outlook forecast global GDP growth to reach 4.5% in 2022 and 3.2% in 2023. After that, national accounts data and high-frequency readings in early 2022 remained broadly in line with this forecast, and economic activity quickly recovered from the disruptions associated with the Omicron option in most countries. At the same time, rising food and energy prices, pandemic-related supply constraints and a rapid recovery in demand since mid-2020 have led to an acceleration and generalization of inflation in most countries, especially in the United States, Latin America and many Central American countries, Eastern European countries. Rising prices for energy and certain raw materials, slowing economic growth and turmoil in global financial markets: the main economic consequences of Russia's invasion of Ukraine. The main consequence of the war in Ukraine is human losses and a humanitarian crisis associated with a large number of displaced persons. However, it also carries numerous economic consequences.

Keywords: war, humanitarian crisis, world economy, upheaval, displaced persons, inflation.

Постановка проблеми. Війна між Росією та Україною є серйозним гуманітарним та економічним шоком, продовження конфлікту

може завдати серйозного удару світовій економіці. Перші економічні наслідки цієї війни вже відчуваються. Які вони? Чого нам очіку-

вати найближчими місяцями для різних країн, прямо чи опосередковано зачеплених російсько-українським конфліктом?

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблематикою дослідження наслідків війни в Україні займаються міжнародні експерти серед яких Криста Швенг, Ерік Чейні, Альфред Каммер, Джихад Азур, Хайн Гоманс, Ден Райтер. Теоретичні аспекти знайшли висвітлення у наукових працях вітчизняних вчених-економістів: С. В. Онищенко, В. В. Венгер, І. С. Піляєв, Н. І. Романовська, В. П. Антонюк, В. В. Близнюк, Л. М. Горбач та інших.

Мета статті: обґрунтувати економічні та соціальні наслідки війни в Україні та вплив конфлікту на світову економіку.

Постановка завдання: зробити оцінку потенційного впливу конфлікту на світову економіку на основі потрясінь, які спостерігалися до цього часу, і його наслідків для державної політики.

Методологія: у процесі дослідження застосовувався системний підхід, методи аналізу та синтезу експертних оцінок.

Виклад основного матеріалу дослідження. 24 березня 2022 року Європейський економічний і соціальний комітет (ЄЕК) затвердив резолюцію в якій рішуче засуджує односторонню агресію проти України за наказом президента Російської Федерації та участь білоруського режиму, також висловлює глибоку скорботу за всіма жертвами агресії, дітьми, жінками та чоловіками у зв'язку з руйнуванням міст та інфраструктури [1].

Головним наслідком війни в Україні є людські втрати та гуманітарна криза, пов'язана з великою кількістю переселенців. Війна, що розпочалася 24 лютого 2022 року, завдала великих руйнувань та значних втрат людей у великих містах України, поширилася на сільську місцевість і спричинила великі переміщення. Понад 3,6 мільйона людей не мали іншого вибору, окрім як покинути свої домівки та втекти з країни в пошуках безпеки. Мільйони інших виявляються переміщеними на території України. Очевидно, війна призвела до погіршення продовольчої безпеки, і це порушило життєдіяльності населення в середовищі аграрного села в Україні, яке також впливає на глобальну продовольчу безпеку. Вже перед війною в Україні ціни на продукти харчування досягли максимального історичного рівня. Ця ситуація була пов'язана з ринковими умовами, а також через високі ціни на енергоносії, добрива та всі сільськогосподарські послуги. Конфлікт загострив ситуацію.

У березні 2022 року індекс цін на продукти харчування ФАО досяг нового максимального історичного рівня, перевищивши свій лютий рівень на 12,6 відсотка і 33,6 відсотка від значення, зафіксованого роком раніше, і 15,8 відсотка від піку лютого 2011 року [2].

Російська Федерація та Україна є основними суб'єктами у світовій торгівлі продовольчих та сільськогосподарських товарів. У 2021 році експорт пшениці з двох країн становив приблизно 30 відсотків світового ринку. З іншого боку, Російська Федерація має лише частку порівняно скромний світовий ринок експорту кукурудзи, оскільки це було 3 відсотки між 2016–2017 та 2020–2021 роками. Україна в цьому посіла більш помітне місце на ринку за той самий період, при цьому експорт кукурудзи становив у середньому 16 відсотків світових обсягів, що поставило її на четверте місце серед найбільших експортерів цієї крупи. Експорт соняшникової олії з двох країн становив 78 відсотків світового постачання. Російська Федерація також є великим експортером добриво. Так, у 2021 році вона посіла перше місце серед експортерів азотних добрив, це другий за величиною постачальник калію та третій за величиною експортер добрив фосфатів, у всьому світі. Майже 50 країн залежать від Російської Федерації та України щонайменше на 30 відсотків їхніх потреб в імпорті пшениці.

У цьому контексті нинішня війна буде мати численні наслідки на світових ринках, а також на постачання продовольства, яке буде напруженим у багатьох країнах, особливо в країнах із низьким рівнем доходу, які залежать від імпорту продовольства, а також у вразливих групах населення. Необхідно вжити спільних і скоординованих заходів, а також надати фінансову допомогу для вирішення проблем, з якими зараз стикаються країни та люди, які перебувають у найбільших труднощах, і для пом'якшення впливу конфлікту на продовольчу безпеку в глобальному масштабі.

ОЕСД – це унікальний форум, у рамках якого органи влади співпрацюють між собою задля вирішення економічних, соціальних та екологічних завдань глобалізації [3]. У звіті ОЕСД Economic Outlook за грудень 2021 року прогнозується, що глобальне зростання ВВП становитиме 4,5% у 2022 році та 3,2% у 2023 році. Перед початком війни очікувалося, що більшість основних глобальних макроекономічних змінних повернуться до норми у 2022–2023 роках після пандемії COVID-19. За прогнозами, глобальний ріст повинен був

відновитися в 2023 році з темпами, схожими на ті, які спостерігалися відразу перед пандемією. Очікували також нормалізацію макроекономічної політики з поступовим послабленням виключно пом'якшувальної монетарної політики та поступовим скасуванням надзвичайних фіскальних заходів, прийнятих для боротьби з пандемією [4].

Хоча Росія та Україна мають відносно невелику вагу з точки зору виробництва, вони є основними виробниками та експортерами основних продуктів харчування, мінералів та енергоносіїв. Війна вже спричинила масштабні економічні та фінансові потрясіння, особливо на товарних ринках, де різко зросли ціни на нафту, газ і пшеницю. Добре розроблені та цілеспрямовані заходи фіскальної підтримки можуть зменшити спричинений негативний вплив на зростання, водночас призводячи лише до обмеженого зростання інфляції. Зіткнувшись із подальшим негативним шоком невизначеної тривалості та масштабу, головною метою грошово-кредитних органів має залишатися забезпечення стабільності інфляційних очікувань.

Більшість центральних банків збережуть свій довоєнний курс, за винятком найбільш постраждалих країн, де може знадобитися пауза для повної оцінки наслідків кризи. У короткостроковій перспективі багатьом урядам потрібно буде диверсифікувати свої джерела енергії та досягти підвищення енергоефективності, де це можливо. Щодо продовольства, збільшення виробництва в країнах ОЕСД, відсутність протекціоністської реакції та багатосторонньої логістичної підтримки допоможуть тим країнам, які найбільше постраждали від перебоїв у постачанні з Росії та Сполучених Штатів. Війна підкреслила важливість мінімізації залежності від Росії щодо певних основних імпортованих товарів. Політики повинні переглянути актуальність ринкової конструкції для забезпечення енергетичної безпеки та запровадити стимули для сприяння переходу до зеленої економіки через державну підтримку.

Продовження конфлікту може завдати серйозного удару світовому зростанню та підвищити ціни. Масштаб економічного впливу конфлікту є дуже невизначеним і частково залежатиме від тривалості війни та реакції урядів, але немає сумніву, що війна сильно вплине на глобальне зростання в короткостроковій перспективі та значно погіршить інфляційний тиск. Глобальне зростання може скоротитися більш ніж на один відсотковий пункт, а глобальна інфляція може підвищи-

тися майже на 2½ відсоткових пункти протягом першого повного року після початку конфлікту. Потрясіння, які спостерігалися на фінансових і товарних ринках протягом перших двох тижнів конфлікту, триватимуть щонайменше рік і включатимуть глибоку рецесію в Росії, яка характеризується падінням виробництва більш ніж на 10% та зростанням інфляції майже на 15 відсоткових пунктів [4].

Вплив потрясінь залежить від регіону, причому найбільше постраждали європейські країни в цілому, особливо ті, що мають спільний кордон з Росією чи Україною. Це пояснюється більш різким зростанням цін на газ у Європі, ніж в інших частинах світу, а також відносно тісними економічними та енергетичними зв'язками, які європейські країни мали з Росією до конфлікту. Країни з розвинутою економікою Азіатсько-тихоокеанського регіону та Америки мають слабкіші торговельні та інвестиційні зв'язки з Росією, і деякі з них є виробниками сировини, але їхньому зростанню все ще заважає ослаблення глобального попиту та вплив зростання цін на доходи та витрати домогосподарств. Грошово-кредитна влада реагує на зростання глобальної інфляції, підвищуючи процентні ставки в середньому трохи більше ніж на 1 відсотковий пункт у великих розвинутих країнах і на 1½ відсоткового пункту в країнах, що розвиваються.

Одним із головних економічних ризиків є повне припинення експорту енергоносіїв з Росії до ЄС. Вплив такого потрясіння важко оцінити кількісно, але він може бути жорстким, оскільки можливості пошуку інших джерел постачання на світових ринках у короткостроковій перспективі обмежені, а рівень запасів газу невеликий. Якщо ціни зростуть, інфляція в Європі зросте ще на 1¼ відсоткового пункту, приводячи загальний інфляційний шок у євросоні до понад 3½ відсоткових пунктів. Орієнтовне зниження імпорту енергетичних ресурсів на 20% (прямий і непрямий імпорт викопного палива, продуктів переробки нафти, електроенергії та газу) призведе до скорочення валового виробництва в європейських економіках більш ніж на 1 відсотковий пункт, хоча є значні відмінності між країнами. Найбільше постраждали б сектори цих економік: виробництво електроенергії, повітряний транспорт, хімічна промисловість і металургія. Цілком можливо, що ці цифри недооцінюють порушення, спричинені зменшенням доступної енергії, оскільки можна спостерігати нерегулярні впливи на виробництво, а не плавне коригування, неявно при-

пущене в розрахунках. Однак також можливо, що часткове скорочення імпорту енергоносіїв буде компенсовано збільшенням внутрішнього виробництва, використанням резервів або підвищенням енергоефективності.

Важкі економічні втрати від конфлікту та підвищена невизначеність додають викликів, з якими уряди вже зіткнулися через зростання інфляційного тиску та незбалансоване відновлення після пандемії. Зіткнувшись із негативним потрясінням пропозиції, спричиненим високими цінами на сировинні товари, невизначеної тривалості та масштабу, грошово-кредитна політика повинна продовжувати забезпечувати міцне закріплення інфляційних очікувань та втручатися, якщо необхідно, для забезпечення належного функціонування фінансових ринків. Там, де це можливо, тимчасові, швидкі та цілеспрямовані фінансові заходи є найкращим рішенням для пом'якшення безпосереднього впливу кризи на споживачів і підприємства, зокрема, коли зростання інфляції зменшує простір для маневру монетарної політики. Регуляторні заходи, спрямовані на покращення організації ринку для підвищення енергетичної безпеки та конкурентоспроможності, також можуть допомогти зменшити вразливість економіки до певних збурень на енергетичному ринку в короткостроковій та подальшій перспективі [5].

Країни з розвинутою економікою мають продовжувати кроки до нормалізації грошово-кредитної політики, хоча в різних країнах різними темпами та часто переоцінюючи ситуацію в міру розвитку конфлікту. Продовження цього повернення до нормального стану особливо виправдано для таких країн, як Сполучені Штати, де відновлення після пандемії йде повним ходом і де ознаки тривалого інфляційного тиску спостерігалися ще до нещодавнього різкого зростання цін на сировинні товари. Повільніше повернення до нормального стану спостерігається в країнах, де базова інфляція (за винятком харчових продуктів та енергоносіїв) залишається низькою, де тиск на заробітну плату все ще послаблений і де негативний вплив конфлікту на зростання є найбільшим [6].

Деякі великі розвинуті країни вже значно посилили свою монетарну політику протягом

минулого року на тлі зростання інфляційного тиску. Зростання цін на продукти харчування та енергоносії, ймовірно, викличе необхідність подальшого підвищення ключової ставки, враховуючи збільшення ваги товарів в інфляції споживчих цін. Ці заходи допоможуть забезпечити стабільність і пом'якшити можливі негативні наслідки, спричинені ризиками фінансового ринку та монетарною нормалізацією у великих розвинутих країнах.

Висновки. Таким чином, підводячи підсумки проведеного дослідження слід зазначити, що очікувалося, що перед початком конфлікту фінансова позиція поступово набуде більш обмежувального характеру в більшості розвинутих країн у 2022 і 2023 роках через поступове скасування заходів підтримки, пов'язаних з пандемією, і деяких дискреційних заходів. Ці плани вже переглядаються в багатьох країнах через вплив конфлікту. Хоча такі заходи, як зниження податкових ставок і обмеження цін, безпосередньо знижують вартість енергії, вони приносять користь найзаможнішим домогосподарствам і тим, хто найбільше потребує допомоги через свою ненадійність. Постачання викопної енергії, нафти, газу та вугілля, постачання продуктів харчування, таких як пшениця, а також сільськогосподарських (калійні, азотні добрива) і промислових (нікель, титан) ресурсів, які складають основну частину російського експорту, значно скоротилися, не кажучи вже про Україну. Результатом є зростання світових цін на всі ці ресурси.

Насправді ми можемо стати свідками нової зміни парадигми. Для фінансової політики Єврозони це, швидше за все, означатиме більшу послабленість Європейської комісії щодо дефіциту бюджету. Вплив стагфляційного шоку, збільшення військових витрат, витрати на розміщення біженців, які було б розумно розглядати як інвестицію, прискорення інвестицій в енергетичну інфраструктуру, щоб вийти з російської залежності, усі ці нові елементи вказують на той же напрямок: збільшення державних витрат. Не буде дивним, якщо після плану наступного покоління, який спільно фінансується за рахунок продовження терміну дії бюджету ЄС, з'явиться новий план такого ж типу, продиктований економікою війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. РЕЗОЛЮЦІЯ «Війна в Україні та її економічні, соціальні й екологічні наслідки» Європейський економічний і соціальний комітет (ЄЕСК). URL: <http://federation.org.ua/podiitafakti/evropeiskii-ekonomichnii-i-sotsialnii-komit-et-esk-zatverdiv-rezolyutsiyu-v-yakii-rishu> (дата звернення: 10.02.2023).

2. Вплив російсько-українського конфлікту на світову продовольчу безпеку і пов'язані з цим питання в межах мандату Організації Об'єднаних Націй Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (ФАО). URL: <https://www.fao.org/3/nj164fr/nj164fr.pdf> (дата звернення: 10.02.2023).
3. Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) URL: <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/organizaciya-ekonomichnogo-spivrobitnictva-ta-rozvitku> (дата звернення: 10.02.2023).
4. Звіт OECD Economic Outlook за грудень 2021 року. URL: <https://www.oecd.org/economic-outlook/december-2021/> (дата звернення: 10.02.2023).
5. Які економічні наслідки війни в Україні? URL: <https://www.institutmontaigne.org/analyses/quel-impact-economique-de-la-guerre-en-ukraine> (дата звернення: 12.02.2023).
6. Як війна в Україні впливає на весь світ? URL: <https://www.imf.org/fr/Blogs/Articles/2022/03/15/blog-how-war-in-ukraine-is-reverberating-across-worlds-regions-031522> (дата звернення: 12.02.2023).
7. Піляєв І. С. Трансформація глобалізаційних процесів у контексті наслідків повномасштабного російського вторгнення в Україну. *Економіка України*. 2022. № 7. С. 03–20.
8. Горбач Л. М., Плотніков О. В. Глобалізація: світова економіка та українські реалії. Моногр. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2020. 224 с.

REFERENCES:

1. REZOLYUTSIYA «Viyna v Ukrayini ta yiyi ekonomichni, sotsial'ni ta ekolohichni naslidky» Yevropeys'kyu ekonomichnyy i sotsial'nyy komitet (EESC) [RESOLUTION "The war in Ukraine and its economic, social and environmental consequences" European Economic and Social Committee (EESC)]. Available at: <http://federation.org.ua/podiitafakti/evropeiskii-ekonomichnii-i-sotsialnii-komitet-eesk-zatverdiv-rezolyutsiyu-v-yakii-rishu> (accessed February 10, 2023).
2. Vplyv rosiys'ko-ukrayins'koho konfliktu na svitovu prodovol'chu bezpeku i pov'yazani z tsym pytannya v mezhakh mandatu Orhanizatsiyi Ob'yednanykh Natsiy Prodovol'cha ta sil's'kohospodars'ka orhanizatsiya OON (FAO) [Impact of the Russian-Ukrainian conflict on world food security and related matters within the mandate of the United Nations United Nations Food and Agriculture Organization (FAO)]. Available at: <https://www.fao.org/3/nj164fr/nj164fr.pdf> (accessed February 10, 2023).
3. Orhanizatsiya ekonomichnoho spivrobotnytstva ta rozvytku (OESR) [Organization for Economic Cooperation and Development (OECD)]. Available at: <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/organizaciya-ekonomichno-go-spivrobitnictva-ta-rozvitku> (accessed February 10, 2023).
4. Zvit OECD Economic Outlook za hruden' 2021 roku [OECD Economic Outlook report for December 2021]. Available at: <https://www.oecd.org/economic-outlook/december-2021/> (accessed February 10, 2023).
5. Yaki ekonomichni naslidky viyny v Ukrayini? [What economic impact of the war in Ukraine?]. Available at: <https://www.institutmontaigne.org/analyses/quel-impact-economique-de-la-guerre-en-ukraine> (accessed February 12, 2023).
6. Yak viyna v Ukrayini vplyvaye na ves' svit? [How does the war in Ukraine affect all parts of the world]. Available at: <https://www.imf.org/fr/Blogs/Articles/2022/03/15/blog-how-war-in-ukraine-is-reverberating-across-worlds-regions-031522> (accessed February 12, 2023).
7. Pilyayev I. S. (2022) Transformatsiya hlobalizatsiynykh protsesiv u konteksti naslidkiv povnomasshtabnoho rosiys'koho vtorhnennya v Ukrayinu [Transformation of globalization processes in the context of the consequences of the full-scale Russian invasion of Ukraine]. *Ekonomika Ukrayiny*. № 7. P. 03–20.
8. Horbach L. M., Plotnykov O. V. (2020) Hlobalizatsiya: svitova ekonomika ta ukrayins'ki realiyi. Monohr. [Globalization: world economy and Ukrainian realities. Monogr.]. Kyiv: Vydavnytstvo «Kondor», 224 p.